

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Юридичний факультет

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи
та розвитку

С.М. Кваша

« 26 » травня 2021 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні Вченої ради юридичного
факультету

Протокол № від 2021 р.

Декан факультету О.Є. Яра

на засіданні кафедри міжнародного права та
порівняльного правознавства

Протокол № від « 19 » 05 2021 р.

Завідувач кафедри

В.В. Ладиченко

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МІЖНАРОДНЕ ЕНЕРГЕТИЧНЕ ПРАВО

рівень вищої освіти – третій освітньо-науковий

спеціальність – 081 «Право»

Розробник: к.ю.н., доцент Головка Л.О.

Київ 2021

1. Опис навчальної дисципліни

МІЖНАРОДНЕ ЕНЕРГЕТИЧНЕ ПРАВО

Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь		
Галузь знань	08 «Право»	
Освітньо-науковий рівень	третій	
Освітній ступінь	доктор філософії з права	
Спеціальність	081 «Право»	
Освітньо-наукова програма	081 Право	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	обов'язкова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	Не передбачено	
Курсовий проект (робота)	Не передбачено	
Форма контролю	екзамен	
Показник навчальної дисципліни для денної та заочної форми навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	1	1
Семестр	2	2
Лекційні заняття	30	30
Практичні, семінарські заняття	30	30
Лабораторні заняття		
Самостійна робота	90	90
Індивідуальні завдання		
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4	4

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Міжнародне енергетичне право» є ознайомлення із новітніми теоретичними та практичними проблемами правового регулювання енергетичних відносин, систематизації напрямів та способів вирішення проблем, накопичених у законодавстві, у забезпеченні оволодіння аспірантами сукупністю спеціальних теоретичних знань, а також практичних навичок у реальній практиці правозахисної, правозастосовної, наукової та іншої діяльності фахівців правничого профілю.

У професійному аспекті завдання навчального курсу є підготовка фахівців, здатних до проведення самостійних наукових досліджень; формулювання теоретичних та практичних висновків і пропозицій на основі аналізу відповідних теоретичних джерел,

нормативно-правових актів; здійснення роботи у напрямі імплементації національного енергетичного законодавства до вимог енергетичного законодавства ЄС.

Завданням навчальної дисципліни є аналіз системи чинного міжнародного енергетичного законодавства, виявлення правових прогалин і колізій, дослідження наукової літератури у галузі енергетичного права з метою продукування власних наукових ідей та практично-орієнтованих інноваційних пропозицій здобувачів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен:

знати основні науково-методологічні проблеми теорії міжнародного енергетичного права; визначення основних категорій та понять, основні наукові здобутки теорії міжнародного енергетичного права, а також узагальнення судової практики;

вміти відрізнити правовідносини, що регулюються міжнародним енергетичним правом, від тих, які є предметом регулювання інших галузей права, застосовувати отримані знання до конкретних життєвих ситуацій; юридично грамотно та аргументовано захищати певне правове рішення, викладати його в усній та письмовій формі; виявляти недосконалість окремих норм та проблеми у їх застосуванні, знаходити шляхи їх вирішення; орієнтуватись у напрямках розвитку енергетичних правовідносин.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у здобувачів вищої освіти мають бути сформовані такі *компетентності*:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати комплексні проблеми в сфері професійної діяльності, у тому числі дослідницько-інноваційної, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань в галузі права.

Загальні компетентності:

здатність ініціювати та виконувати (індивідуально або в науковій групі) наукові дослідження, що приводять до отримання нових знань у сфері правничої науки;

здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення, генерування нових ідей та досягнення наукових цілей.

Фахові компетентності:

набуття глибоких, обґрунтованих фахових знань; детальні або дуже детальні знання спеціальної області дослідження в галузі права у поєднанні зі знаннями загальної наукової дискусії та внеску до індивідуальної області дослідження

здатність знаходити, контекстуалізувати та інтерпретувати значну кількість теоретичного та нормативного матеріалу.

Спеціальні компетентності:

здатність планувати та виконувати сучасні інтелектуальні дослідження, як на запити стейкхолдерів так і сучасної світової наукової спільноти для досягнення науково обґрунтованих теоретичних або експериментальних наукових результатів, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для правничої сфери;

здатність до критичного аналізу, оцінки та синтезу нових та комплексних ідей в межах предметної області дослідження.

Програмні результати навчання:

вільно представляти результати власних наукових досліджень державною та іноземною мовами, презентувати їх у міжнародних наукових виданнях і наукометричних базах;

вміти здійснювати пошук, обробку, інтерпретацію інформації з різних джерел для продукування власних наукових ідей та практично-орієнтованих інноваційних пропозицій у сфері права;

вміти формулювати робочі гіпотези та формувати нові наукові дослідницькі результати в обраній сфері.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Поняття, сутність та основні характеристики міжнародного енергетичного права

Поняття міжнародного енергетичного права. Джерела міжнародного енергетичного права. Інтернаціоналізація міжнародного енергетичного права. Норми м'якого права. Значення політичних, соціальних, економічних та екологічних факторів для міжнародного енергетичного права.

Тема 2. Правове забезпечення енергетичної безпеки та вплив на довкілля

Енергетика та екологічні права людини. Правове вирішення енергетичних спорів. Роль альтернативних джерел енергії в забезпеченні енергетичної безпеки.

Тема 3. Міжнародні організації у сфері забезпечення енергетичної безпеки

Глобальне адміністрування енергетичної безпеки. Міжнародне енергетичне агентство. Велика сімка як суб'єкт міжнародної енергетичної безпеки. Азіатський банк розвитку. Партнерство з відновлювальної енергетики та енергоефективності.

Тема 4. Міжнародно-правове забезпечення ядерної безпеки

Поняття міжнародного ядерного права. Місце і роль міжнародного ядерного права у системі юридичних наук. Історія становлення міжнародного ядерного права. Поняття і особливості ядерних правовідносин. Суб'єкти і об'єкти ядерних правовідносин. Зміст ядерних правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення ядерних правовідносин. Джерела міжнародного ядерного права

Тема 5. Джерела міжнародного ядерного права

Правове забезпечення ядерної та радіаційної (радіоекологічної) безпеки. Джерела міжнародного ядерного права. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї 1968; Договір про заборону розміщення на дні морів та океанів і в їх надрах ядерної зброї та інших видів масового знищення 1971; Паризька конвенція про відповідальність перед третьою стороною у сфері ядерної енергії 1960; Брюссельська конвенція про відповідальність операторів ядерних суден 1962; Віденська конвенція про цивільну відповідальність за ядерну шкоду 1963; Брюссельська конвенція про цивільну відповідальність у галузі морських перевезень ядерних матеріалів 1971; Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу 1979; Конвенція про оперативне оповіщення про ядерну аварію 1988; Конвенція про допомогу в разі ядерної аварії чи радіаційної аварійної ситуації 1986; Конвенція Про ядерну безпеку 1994.

Тема 6. Міжнародно-правове співробітництво в забезпеченні ядерної та радіаційної безпеки

Причини і фактори міжнародно-правового регулювання співробітництва держав в галузі використання ядерної енергії. Загальна характеристика і основні напрями міжнародного співробітництва в сфері забезпечення ядерної та радіаційної безпеки. Міжнародне співробітництво по забезпеченню безпечної експлуатації АЕС і наданню взаємодопомоги на випадок надзвичайної події (ядерної аварії). Міжнародно-правове регулювання проблем, пов'язаних з обміном інформацією і проведенням досліджень та розробок в сфері забезпечення радіоекологічної безпеки.

Загальна характеристика міжнародних організацій в галузі мирного використання ядерної енергії. Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ). Європейське співтовариство з атомної енергії (Євроатом). Регламентуючі функції міжнародних організацій в сфері забезпечення ядерної та радіаційної безпеки.

Тема 7. Міжнародно-правове регулювання забезпечення радіаційної безпеки

Правові засади поводження з радіоактивними відходами. Міжнародно-правове регулювання у сфері поводження з радіоактивними відходами. Правове регулювання зберігання радіоактивних відходів

Лекція 8. Правове регулювання відносин, пов'язаних з використанням ядерних джерел енергії в космічному просторі

Використання ядерних джерел енергії в космічному просторі. Загальні положення. Правові умови використання ядерних джерел енергії в космосі. Правове регулювання забезпечення використання ядерних джерел енергії в космічному просторі

Тема 9. Правові засади перевезення радіоактивних матеріалів та джерел іонізуючого випромінювання

Правові засади транспортування радіоактивних матеріалів та джерел іонізуючого випромінювання в Україні. Міжнародні транспортні конвенції в галузі здійснення перевезень радіоактивних матеріалів. Організація радіоактивних матеріалів та ДІВ. Проблеми удосконалення законодавства України в сфері перевезень радіоактивних матеріалів.

Тема 10. Правове регулювання енергетичного ринку ЄС

Основні положення енергетичних стратегій та програм Європейського Союзу щодо розвитку енергетичної сфери. Огляд основних напрямів Енергетичної стратегії Європейського Союзу. Законодавче та нормативно-правове регулювання діяльності енергетичних ринків ЄС.

Тема 11. Обмеження монополізації енергетичного ринку ЄС

Основні положення Стратегії створення європейського Енергетичного союзу. Стратегія енергетичної безпеки ЄС, розвиток інтегрованого об'єднаного європейського енергетичного ринку та диверсифікація постачання енергоресурсів у країни ЄС. Концепція розвитку європейської енергетичної сфери – Четвертий енергопакет ЄС: гнучкі ціни і децентралізація ринку. Лібералізовані ринки деяких країн-членів Європейського Союзу.

Тема 12. Співпраця між Україною та ЄС у сфері енергетики

Відносини між Україною та ЄС у сфері енергетики. Цілі, принципи та сфери співробітництва в енергетичній сфері. Правова база співпраці Україна-ЄС. Співробітництво на двосторонньому та багатосторонньому рівнях. Новітні виклики для енергетичного ринку України.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма						Заочна форма						
	Усього	У тому числі					Усього	у тому числі					
		Л	П	Лаб	Інд	с.р.		Л	п	Лаб	Інд	С.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Тема 1. Поняття, сутність та основні характеристики міжнародного енергетичного права	14	2	2				10	14	2	2			10
Тема 2. Правове забезпечення енергетичної безпеки та вплив на довкілля	14	2	2				10	14	2	2			10
Тема 3. Міжнародні організації у сфері забезпечення енергетичної безпеки	14	2	2				10	14	2	2			10
Тема 4. Міжнародно-правове забезпечення ядерної безпеки	14	2	2				10	14	2	2			10
Тема 5. Джерела міжнародного ядерного права	14	2	2				10	14	2	2			10
Тема 6. Міжнародно-правове співробітництво в забезпеченні ядерної та радіаційної безпеки	14	2	2				10	14	2	2			10
Тема 7. Міжнародно-правове регулювання забезпечення радіаційної безпеки	9	2	2				5	9	2	2			5
Тема 8. Правове регулювання	9	2	2				5	9	2	2			5

відносин, пов'язаних з використанням ядерних джерел енергії в космічному просторі												
Тема 9. Правові засади перевезення радіоактивних матеріалів та джерел іонізуючого випромінювання	9	2	2			5	9	2	2			5
Тема 10. Правове регулювання енергетичного ринку ЄС	9	4	4			5	9	4	4			5
Тема 11. Обмеження монополізації енергетичного ринку ЄС	9	4	4			5	9	4	4			5
Тема 12. Співпраця між Україною та ЄС у сфері енергетики	9	4	4			5	9	4	4			5
Усього годин	150	30	30			90	150	30	30			90

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ І ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Поняття, сутність та основні характеристики міжнародного енергетичного права	2
2	Тема 2. Правове забезпечення енергетичної безпеки та вплив на довкілля	2
3	Тема 3. Міжнародні організації у сфері забезпечення енергетичної безпеки	2
4	Тема 4. Міжнародно-правове забезпечення ядерної безпеки	2
5	Тема 5. Джерела міжнародного ядерного права	2
6	Тема 6. Міжнародно-правове співробітництво в забезпеченні ядерної та радіаційної безпеки	2
7	Тема 7. Міжнародно-правове регулювання забезпечення радіаційної безпеки	2
8	Тема 8. Правове регулювання відносин, пов'язаних з використанням ядерних джерел енергії в космічному просторі	2
9	Тема 9. Правові засади перевезення радіоактивних матеріалів та джерел іонізуючого випромінювання	2
10	Тема 1. Правове регулювання енергетичного ринку ЄС	4
11	Тема 2. Обмеження монополізації енергетичного ринку ЄС	4
12	Тема 3. Співпраця між Україною та ЄС у сфері енергетики	4

Разом	30
-------	----

Практичне заняття 1. Поняття, сутність та основні характеристики міжнародного енергетичного права (2 год.)

Питання для опрацювання:

1. Поняття міжнародного енергетичного права.
2. Джерела міжнародного енергетичного права.
3. Норми м'якого права.
4. Значення політичних, соціальних, економічних та екологічних факторів для міжнародного енергетичного права.

Практичні завдання:

Підготуйте есе, в якому розкрийте сучасні проблеми міжнародного енергетичного права

Самостійна робота (10 год.):

Теми рефератів:

1. Інтернаціоналізація міжнародного енергетичного права.
2. Стан виконуваності міжнародного енергетичного права
3. Правове забезпечення нафто-газової галузі

Практичне заняття 2. Правове забезпечення енергетичної безпеки та вплив на довкілля (2 год.)

Питання для опрацювання:

1. Енергетика та екологічні права людини.
2. Правове вирішення енергетичних спорів.
3. Роль альтернативних джерел енергії в забезпеченні енергетичної безпеки.

Практичні завдання:

Підготуйте есе, в якому розкрийте власний науковий підхід до подальшого розвитку міжнародного енергетичного права.

Самостійна робота (10 год.):

Теми рефератів:

1. Історичні етапи розвитку правового забезпечення енергетичної безпеки.
2. Принцип міжнародного енергетичного права
3. Вплив енергетичного права на довкілля

Практичне заняття 3. Міжнародні організації у сфері забезпечення енергетичної безпеки (2 год.)

Питання для опрацювання:

1. Глобальне адміністрування енергетичної безпеки.
2. Міжнародне енергетичне агентство.
3. Велика сімка як суб'єкт міжнародної енергетичної безпеки.
4. Азіатський банк розвитку.

Практичні завдання:

Підготуйте есе, в якому розкрийте партнерство з відновлювальної енергетики та енергоефективності.

Самостійна робота (10 год.):

Теми рефератів:

1. Міжнародно-правове забезпечення енергетичної безпеки.
2. Поновлювальна енергія та енергозбереження
3. Міжнародно-правове забезпечення вторинної енергетики

Практичне заняття 4. Міжнародно-правове забезпечення ядерної безпеки (2 год.)

Питання для опрацювання:

1. Поняття міжнародного ядерного права.
2. Місце і роль міжнародного ядерного права у системі юридичних наук.
3. Історія становлення міжнародного ядерного права.
4. Поняття і особливості ядерних правовідносин.
5. Суб'єкти і об'єкти ядерних правовідносин.

Практичні завдання:

Підготуйте есе, в якому розкрийте зміст ядерних правовідносин.

Самостійна робота (10 год.):

Теми рефератів:

1. Підстави виникнення, зміни та припинення ядерних правовідносин.
2. Джерела міжнародного ядерного права

Практичне заняття 5. Джерела міжнародного ядерного права (2 год.)

Питання для опрацювання:

1. Правове забезпечення ядерної та радіаційної (радіоекологічної) безпеки.
2. Джерела міжнародного ядерного права.
3. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї 1968
4. Договір про заборону розміщення на дні морів та океанів і в їх надрах ядерної зброї та інших видів масового знищення 1971
5. Паризька конвенція про відповідальність перед третьою стороною у сфері ядерної енергії 1960; Брюссельська конвенція про відповідальність операторів ядерних суден 1962
6. Віденська конвенція про цивільну відповідальність за ядерну шкоду 1963
7. Брюссельська конвенція про цивільну відповідальність у галузі морських перевезень ядерних матеріалів 1971
8. Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу 1979
9. Конвенція про оперативне оповіщення про ядерну аварію 1988
10. Конвенція про допомогу в разі ядерної аварії чи радіаційної аварійної ситуації 1986

11. Конвенція Про ядерну безпеку 1994

Практичні завдання:

Підготуйте есе, в якому розкрийте зміст міжнародно-правових стандартів ядерної безпеки.

Самостійна робота (10 год.):

Теми рефератів:

1. Правове забезпечення ядерної безпеки.
2. Правове забезпечення ядерної безпеки в Україні

Практичне заняття 6. Міжнародно-правове співробітництво в забезпеченні ядерної та радіаційної безпеки

(2 год.)

Питання для опрацювання:

1. Міжнародне співробітництво по забезпеченню безпечної експлуатації АЕС і наданню взаємодопомоги на випадок надзвичайної події (ядерної аварії).
2. Міжнародно-правове регулювання проблем, пов'язаних з обміном інформацією і проведенням досліджень та розробок в сфері забезпечення радіоекологічної безпеки.
3. Загальна характеристика міжнародних організацій в галузі мирного використання ядерної енергії.
4. Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ).
5. Європейське співтовариство з атомної енергії (Євроатом).
6. Регламентуючі функції міжнародних організацій в сфері забезпечення ядерної та радіаційної безпеки.

Практичні завдання:

Підготуйте есе, в якому розкрийте завдання міжнародних організацій в галузі мирного використання ядерної енергії .

Самостійна робота (10 год.):

Теми рефератів:

1. Причини і фактори міжнародно-правового регулювання співробітництва держав в галузі використання ядерної енергії.
2. Загальна характеристика і основні напрями міжнародного співробітництва в сфері забезпечення ядерної та радіаційної безпеки.

Практичне заняття 7. Міжнародно-правове регулювання забезпечення радіаційної безпеки (2 год.)

Питання для опрацювання:

1. Правові засади поводження з радіоактивними відходами.

2. Міжнародно-правове регулювання у сфері поводження з радіоактивними відходами.
3. Правове регулювання зберігання радіоактивних відходів

Практичні завдання:

Підготуйте есе, в якому розкрийте проблеми правового забезпечення радіаційної безпеки.

Самостійна робота (5 год.):

Теми рефератів:

3. Правове забезпечення радіаційної безпеки в Україні.
4. Міжнародно-правові стандарти забезпечення радіаційної безпеки.

Практичне заняття 8. Правове регулювання відносин, пов'язаних з використанням ядерних джерел енергії в космічному просторі (2 год.)

Питання для опрацювання:

1. Використання ядерних джерел енергії в космічному просторі. Загальні положення.
2. Правові умови використання ядерних джерел енергії в космосі.
3. Правове регулювання забезпечення використання ядерних джерел енергії в космічному просторі

Практичні завдання:

Підготуйте есе, в якому розкрийте проблеми правового забезпечення використанням ядерних джерел енергії в космічному просторі.

Самостійна робота (5 год.):

Теми рефератів:

1. Джерела міжнародного космічного права.
2. Міжнародно-правові стандарти забезпечення правового забезпечення використанням ядерних джерел енергії в космічному просторі.

Практичне заняття 9. Правові засади перевезення радіоактивних матеріалів та джерел іонізуючого випромінювання (2 год.)

Питання для опрацювання:

1. Правові засади транспортування радіоактивних матеріалів та джерел іонізуючого випромінювання в Україні.
2. Міжнародні транспортні конвенції в галузі здійснення перевезень радіоактивних матеріалів.
3. Організація радіоактивних матеріалів та ДІВ.

Практичні завдання:

Підготуйте ессе, в якому розкрийте проблеми правового забезпечення перевезення радіоактивних матеріалів та джерел іонізуючого випромінювання

Самостійна робота (5 год.):

Теми рефератів:

1. Проблеми удосконалення законодавства України в сфері перевезень радіоактивних матеріалів.
2. Законодавство ЄС в сфері перевезень радіоактивних матеріалів.

Практичне заняття 10. Правове регулювання енергетичного ринку ЄС (4 год.)

Питання для опрацювання:

1. Основні положення енергетичних стратегій та програм Європейського Союзу щодо розвитку енергетичної сфери.
2. Огляд основних напрямів Енергетичної стратегії Європейського Союзу.
3. Законодавче та нормативно-правове регулювання діяльності енергетичних ринків ЄС.

Самостійна робота (5 год.):

Створіть презентацію на тему «Основні положення енергетичних стратегій та програм Європейського Союзу щодо розвитку енергетичної сфери».

Завдання для самостійної роботи (5 год.):

Підготуйте доповідь на одну з тем. До доповіді розробіть презентацію.

1. Поняття, предмет та принципи енергетичного права ЄС.
2. Джерела енергетичного права ЄС.
3. Ключові пакети енергетичного законодавства ЄС.

Практичне заняття 11. Обмеження монополізації енергетичного ринку ЄС (4 год.)

Питання для опрацювання:

1. Основні положення Стратегії створення європейського Енергетичного союзу.
2. Стратегія енергетичної безпеки ЄС, розвиток інтегрованого об'єднаного європейського енергетичного ринку та диверсифікація постачання енергоресурсів у країни ЄС.
3. Концепція розвитку європейської енергетичної сфери – Четвертий енергопакет ЄС: гнучкі ціни і децентралізація ринку.
4. Лібералізовані ринки деяких країн-членів Європейського Союзу.

Самостійна робота (5 год.):

Створіть презентацію на тему «Обмеження монополізації енергетичного ринку ЄС».

Завдання для самостійної роботи (5 год.):

Підготуйте доповідь на одну з тем. До доповіді розробіть презентацію.

1. Розподіл компетенції між ЄС та його державами-членами.

2. Департамент з енергоефективності. Виконавча Агенція «Розумна енергія для Європи».
3. Рада європейських регуляторів з енергетики.
4. Генеральний Директорат з енергетики і транспорту.

Практичне заняття 12. Співпраця між Україною та ЄС у сфері енергетики (4 год.)

Питання для опрацювання:

1. Відносини між Україною та ЄС у сфері енергетики.
2. Цілі, принципи та сфери співробітництва в енергетичній сфері.
3. Правова база співпраці Україна-ЄС.
4. Співробітництво на двосторонньому та багатосторонньому рівнях.
5. Новітні виклики для енергетичного ринку України.

Самостійна робота (5 год.):

Створіть презентацію на тему «Цілі, принципи та сфери співробітництва в енергетичній сфері між Україною та ЄС».

Завдання для самостійної роботи (5 год.):

Підготуйте добірку рішень Суду ЄС в енергетичній сфері.

5. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЗАСВОЄННЯ ЗНАТЬ ЗДОБУВАЧАМИ.

1. Поняття міжнародного енергетичного права.
2. Джерела міжнародного енергетичного права.
3. Інтернаціоналізація міжнародного енергетичного права.
4. Норми м'якого права.
5. Значення політичних, соціальних, економічних та екологічних факторів для міжнародного енергетичного права.
6. Енергетика та екологічні права людини.
7. Правове вирішення енергетичних спорів.
8. Роль альтернативних джерел енергії в забезпеченні енергетичної безпеки.
9. Глобальне адміністрування енергетичної безпеки.
10. Міжнародне енергетичне агентство.
11. Велика сімка як суб'єкт міжнародної енергетичної безпеки.
12. Азіатський банк розвитку.
13. Партнерство з відновлювальної енергетики та енергоефективності.
14. Поняття міжнародного ядерного права.
15. Місце і роль міжнародного ядерного права у системі юридичних наук.
16. Історія становлення міжнародного ядерного права.
17. Поняття і особливості ядерних правовідносин.
18. Суб'єкти і об'єкти ядерних правовідносин.
19. Зміст ядерних правовідносин.
20. Підстави виникнення, зміни та припинення ядерних правовідносин.
21. Джерела міжнародного ядерного права
22. Правове забезпечення ядерної та радіаційної (радіоекологічної) безпеки.

23. Джерела міжнародного ядерного права.
24. Причини і фактори міжнародно-правового регулювання співробітництва держав в галузі використання ядерної енергії.
25. Загальна характеристика і основні напрями міжнародного співробітництва в сфері забезпечення ядерної та радіаційної безпеки.
26. Міжнародне співробітництво по забезпеченню безпечної експлуатації АЕС і наданню взаємодопомоги на випадок надзвичайної події (ядерної аварії).
27. Міжнародно-правове регулювання проблем, пов'язаних з обміном інформацією і проведенням досліджень та розробок в сфері забезпечення радіоекологічної безпеки.
28. Загальна характеристика міжнародних організацій в галузі мирного використання ядерної енергії.
29. Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ).
30. Європейське співтовариство з атомної енергії (Євроатом).
31. Регламентуючі функції міжнародних організацій в сфері забезпечення ядерної та радіаційної безпеки.
32. Правові засади поводження з радіоактивними відходами.
33. Міжнародно-правове регулювання у сфері поводження з радіоактивними відходами.
34. Правове регулювання зберігання радіоактивних відходів
35. Використання ядерних джерел енергії в космічному просторі.
36. Загальні положення. Правові умови використання ядерних джерел енергії в космосі.
37. Правове регулювання забезпечення використання ядерних джерел енергії в космічному просторі
38. Правові засади транспортування радіоактивних матеріалів та джерел іонізуючого випромінювання в Україні.
39. Міжнародні транспортні конвенції в галузі здійснення перевезень радіоактивних матеріалів.
40. Організація радіоактивних матеріалів та ДІВ.
41. Проблеми удосконалення законодавства України в сфері перевезень радіоактивних матеріалів.
42. Основні положення енергетичних стратегій та програм Європейського Союзу щодо розвитку енергетичної сфери.
43. Огляд основних напрямів Енергетичної стратегії Європейського Союзу.
44. Законодавче та нормативно-правове регулювання діяльності енергетичних ринків ЄС.
45. Основні положення Стратегії створення європейського Енергетичного союзу.
46. Стратегія енергетичної безпеки ЄС, розвиток інтегрованого об'єднаного європейського енергетичного ринку та диверсифікація постачання енергоресурсів у країни ЄС.
47. Концепція розвитку європейської енергетичної сфери – Четвертий енергопакет ЄС: гнучкі ціни і децентралізація ринку.
48. Лібералізовані ринки деяких країн-членів Європейського Союзу.
49. Відносини між Україною та ЄС у сфері енергетики.
50. Цілі, принципи та сфери співробітництва в енергетичній сфері.
51. Правова база співпраці Україна-ЄС.
52. Співробітництво на двосторонньому та багатосторонньому рівнях.

53. Новітні виклики для енергетичного ринку України.

ТИПОВЕ ТЕСТОВЕ ЗАВДАННЯ
для визначення рівня засвоєння знань

1. Головною метою міжнародного енергетичного права як окремого комплексу міжнародно-правових норм є: Виберіть одну:
  - А). створення альтернативних енергетичних ресурсів
  - Б). забезпечення безперервності постачань енергетичних ресурсів

2. Енергетичне Співтовариство складається з наступних інституцій Виберіть одну або більше:
  - А). Рада регуляторних органів
  - Б). Консіліум з електроенергетики
  - В). Рада Міністрів
  - Г). Постійно діюча група високого рівня

3. Міжнародне енергетичне право - це Виберіть одну:
  - А). самостійна галузь
  - Б). підгалузь економічного права

4. Міжнародне енергетичне право тісно пов'язане і взаємодіє з такими галузями міжнародного права як Виберіть одну або більше:
  - А). міжнародне економічне право
  - Б). міжнародне право навколишнього середовища с. право СОТ

5. . Перша газова директива Виберіть одну:
  - А). директива 100/30/ЕС про єдині правила для внутрішнього ринку природного газу
  - Б). директива 98/30/ЕС про єдині правила для внутрішнього ринку природного газу
  - В). директива 98/30/ЕС про єдині правила для внутрішнього ринку

6. Сукупність норм, які регулюють міждержавні відносини у галузі використання ядерної енергії ...

7. Основна роль у процесі формування міжнародного ядерного права належить ...

8. Встановіть відповідність
  1. Договір про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, в космічному просторі та під водою
  2. Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу
  3. Конвенція про допомогу в разі ядерної аварії чи радіаційної аварійної ситуації
  - А) 1979
  - Б) 1963
  - В) 1986

9. Головна мета міжнародного ядерного права — сприяти об'єднанню зусиль держав у вирішенні проблем, пов'язаних з практичним використанням енергії ... , стимулювати розвиток економічного і науково-технічного співробітництва держав у цій галузі.

10. Рік ратифікації Україною Конвенції про фізичний захист ядерного матеріалу

- А) 1993
- Б) 2000
- В) 2004

11. Ядерна шкода, це втрата життя, інші втрати або шкода, що є результатом:

- А) небезпечних властивостей ядерного матеріалу на ядерній установці або що надходить з ядерної установки чи надходить до неї
- Б) небезпечних властивостей ядерного реактора та ядерного палива у будь-якому фізичному стані, що знаходиться у реакторі
- В) небезпечних властивостей ядерного реактору, ядерного матеріалу та інших джерел іонізуючого випромінювання на ядерній установці, чи таких, що надходять до неї чи з неї

12. За правопорушення у сфері використання ядерної енергії та радіаційної безпеки наступають такі види юридичної відповідальності

- А) адміністративна, дисциплінарна, цивільна
- Б) кримінальна, адміністративна, дисциплінарна, цивільна
- В) кримінальна, адміністративна, цивільна
- Г) матеріальна, дисциплінарна, адміністративна, кримінальна

13. Які поняття вміщує в себе термін «радіоекологічна безпека»

- А) радіологічна та санітарно-епідеміологічна безпека
- Б) радіаційна та екологічна безпека
- В) ядерна та радіаційна безпека

14. До найбільш характерних особливостей ядерних ризиків належить

- А) колосальний розмір і різноманіття видів шкоди
- Б) пізнє виявлення шкоди
- В) труднощі розмежування ядерної та неядерної шкоди

15. Ядерне право України це

- А) підгалузь екологічного права
- Б) самостійна галузь права
- В) комплексна галузь права

16. Стан розвитку суспільних відносин, за якого системою правових норм та інших державно-правових засобів забезпечується захист прав людини, зокрема її життя і здоров'я, охорона навколишнього природного середовища, окремих природних об'єктів, екосистем від іонізуючого випромінювання при здійсненні діяльності у сфері використання ядерної енергії, іонізуючого випромінювання природного походження, у тому числі техногенно-підсиленого внаслідок антропогенного впливу ...

17. Встановіть відповідність

- 1. Принцип нормування
- 2. Принцип обґрунтування
- 3. Принцип оптимізації
- А. обмеження допустимих рівнів індивідуальних доз опромінення громадян від усіх джерел іонізуючих випромінювань.

Б. заборона (обмеження) всіх видів діяльності з використанням джерел іонізуючих випромінювань, при яких одержана для людини і суспільства користь не перевищує ризику ймовірної шкоди, заподіяної додатковим до природного радіаційного фону опроміненням.

В. підтримка на допустимо низькому й можливому для досягнення рівні, з урахуванням економічних і соціальних факторів, індивідуальних доз опромінення і числа опромінених осіб при використанні будь-якого джерела іонізуючого випромінювання.

18. Відповідно до положень Конвенції про оперативне оповіщення про ядерну аварію держава-учасниця негайно оповіщає, безпосередньо або через ... (впишіть слово), ті держави, які зазнали чи можуть зазнати фізичного впливу, про ядерну аварію, її характер, часу, коли вона сталася, і її точне місце, коли це доцільно.

19. Об'єднана конвенція про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами була прийнята з ініціативи ... (впишіть слово)

20. Об'єкти по виробництву ядерного палива, ядерні реактори, які включають критичні та підкритичні збірки; дослідницькі реактори; атомні електростанції; підприємства й установки по збагаченню та переробці палива, а також сховища відпрацьованого палива ...

21. Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії було підписано у ... році (впишіть число).

22. Паризька конвенція про відповідальність перед третьою стороною у сфері ядерної енергії була прийнята у ... році (впишіть число)

23. Країни, які володіють більшістю діючих у світі ядерних установок

1. США, Японія, Канада, Республіка Корея, Швейцарія, Китай
2. Росія та Україна
3. Куба та США
4. Японія та США

24. США, Японія, Канада, Республіка Корея, Швейцарія, Китай

1. досі не приєдналися до жодної конвенції про відповідальність за ядерну шкоду
2. приєдналися до всіх конвенцій про відповідальність за ядерну шкоду
3. приєдналися до більшості конвенцій про відповідальність за ядерну шкоду
4. приєдналися до двох конвенцій про відповідальність за ядерну шкоду

25. Чверть усіх діючих у світ ядерних установок має ... (впишіть назву країни)

26. Закон Прайса-Андерсона було прийнято у

1. США
2. Великобританії
3. ФРН
4. Італії

27. Незалежна група наукових експертів, що надає консультації та рекомендації щодо забезпечення захисту населення і персоналу у сфері використання ядерної енергії

1. МКРЗ
2. МАГАТЕ
3. АЯЕ
4. ТОРА

28. Основні міжнародні стандарти безпеки для захисту від іонізуючого випромінювання і безпеки радіаційних джерел були розроблені

1. МАГАТЕ
2. МЧС
3. Спільно МАГАТЕ і МЧС
4. ООН

29. Правила безпечного перевезення радіоактивних матеріалів були розроблені

1. МАГАТЕ
2. НАТО
3. Спільно МАГАТЕ і МЧС
4. ООН

30. Документ «Реєстрація та ліцензування радіоактивних джерел» був розроблений ... (впишіть назву міжнародної організації)

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У навчальному процесі поєднуються традиційні методи викладання у вищій школі (проблемний, евристичний, репродуктивний), прийоми та форми викладання (лекція, семінарське заняття) з новими, що передбачають використання активних форм навчання (тестів різного рівня складності), різнопланової науково-дослідної роботи під безпосереднім керівництвом викладача. Використовуються такі методи як:

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- словесні, наочні, практичні методи;
- індуктивні методи і дедуктивний метод;
- репродуктивні, творчі, проблемно-пошукові методи;
- навчальна робота під керівництвом, самостійна робота.

2. Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

– методи стимулювання інтересу до навчання (створення ситуації інтересу при викладанні того чи іншого матеріалу, пізнавальні ігри, навчальні дискусії, аналіз життєвих ситуацій);

– методи стимулювання обов'язку й відповідальності (роз'яснення мети навчальної дисципліни, вимоги до вивчення навчальної дисципліни, заохочення, покарання).

3. Методи контролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.

7. ФОРМИ КОНТРОЛЮ

У процесі навчання проводиться попередній, поточний, періодичний (тематичний) та підсумковий контроль. В умовах організації навчального процесу оцінювання відбувається за 100- бальною шкалою, шкалою ЄКТС та національною шкалою.

ПОПЕРЕДНІЙ КОНТРОЛЬ

Попередній контроль проводиться на початку вивчення курсу, теми. Він передбачає з'ясування попереднього рівня знань здобувачів з теми, які вони могли отримати під час вивчення інших навчальних дисциплін або самоосвіти, фактично, окреслює обсяг їх опорних знань. Викладач може використати його результати для визначення ступеня опрацювання певних питань у подальшій роботі.

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ

Поточний контроль передбачає систематичне, регулярне оцінювання навчальних досягнень здобувача (рівень теоретичних знань та практичних умінь і навичок з тем курсу) під час проведення аудиторних занять, організації самостійної роботи, на консультаціях.

Поточний контроль реалізується в різних формах: усне і письмове, фронтальне та індивідуальне опитування; рецензування відповідей; участь у дискусіях, обговореннях; написання творів-есе; підготовка презентацій тощо.

У процесі навчання поточному контролю підлягають:

- глибина, повнота, обґрунтованість відповіді;
- доповнення, запитання до тих, хто відповідає;
- рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття (роботі у парах, малих групах), активність під час обговорення питань;
- глибина аналізу наукової та навчальної літератури;
- письмові завдання (тести, контрольні роботи, есе);
- якість самостійного опрацювання питань;
- систематичність роботи на заняттях.

Критеріями оцінки усних відповідей є:

- повнота та глибина розкриття питання;
- емоційність та переконливість;
- використання для обґрунтування своєї думки основної і додаткової літератури;
- вміння логічно викладати матеріал, аналізувати, порівнювати, робити висновки, узагальнювати;
- культура мови.

Критеріями оцінки письмових завдань є:

- повнота та глибина розкриття питання;
- цілісність, системність, логічність, вміння формулювати висновки;
- акуратність оформлення письмової роботи.

Максимальний бал за роботу на семінарському занятті - 5 балів.

5 балів здобувач отримує, якщо він:

- опрацював не лише основну, але й додаткову літературу, самостійно знайдену, відповідно до теми для більш глибокого її розкриття, розробив розгорнутий виступ;
- засвоїв теоретичний матеріал на високому / творчому рівні, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, встановлює міжпредметні та міжтемні зв'язки;
- висловлює гіпотези, наводить аргументи на підтвердження своєї думки, або спростування думки інших здобувачів, при цьому посилається на опрацьовані джерела та літературу;
- використовує теоретичні знання для виконання практичних завдань;
- робить висновки, узагальнення;

- рецензує відповіді інших, вносить корективи, доповнення;
  - пропонує дискусійні теми для обговорення, бере участь у дискусії, дотримується культури її ведення;
  - підготував виступ, повідомив його зміст, чим зацікавив аудиторію.
- 4 бали здобувач отримує, якщо він:
- опрацював переважно основну літературу, розробив конспект виступу;
  - теоретичний матеріал засвоїв на достатньому / конструктивному рівні, досить логічно викладає його, однак, не завжди може підтвердити відповідними прикладами, іншими аргументами;
  - під час викладу допускає незначні помилки чи неточності, у нього виникають деякі проблеми щодо встановлення зв'язків з попередніми темами чи іншими предметами, тобто, його знання не систематизовані повною мірою;
  - іноді потребує додаткових запитань для повного розкриття проблеми;
  - висловлює гіпотези, припущення, однак, не завжди може навести необхідні аргументи на підтвердження своєї думки;
  - в цілому використовує теоретичний матеріал для розв'язання практичних завдань, пояснення подій та явищ, що відбуваються в правовому житті країни та світі, але його пояснення містять неточності, недостатньо обґрунтовані;
  - робить висновки, узагальнення, однак, вони потребують уточнення, конкретизації з боку викладача або інших здобувачів;
  - рецензує відповіді інших, вносить корективи, доповнення;
  - пропонує дискусійні теми для обговорення, бере участь у дискусії, дотримується культури ведення дискусії;
  - підготував реферат і повідомив його зміст.
- 3 бали отримує здобувач, якщо він:
- не повною мірою опрацював рекомендовані джерела та літературу;
  - засвоїв матеріал на середньому / репродуктивному рівні;
  - може лише відтворити навчальний матеріал, засвоєний на лекції або опрацьований самостійно без критичного осмислення, на рівні переказу, можливо, навіть, за допомогою викладача;
  - іноді порушує логіку викладу, допускає помилки;
  - не вміє самостійно здійснювати логічні розумові операції (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, формулювання висновків);
  - з допомогою викладача може навести приклади, пов'язати теоретичний та практичний матеріал, встановити міжтемні та міжпредметні зв'язки;
  - не може самостійно зробити рецензію, виправити помилки інших виступаючих;
  - у нього не достатньо сформовані навички участі у дискусії, не вміє обґрунтовувати свою думку.
- 2 бали отримує здобувач, якщо він:
- не достатньо повно / фрагментарно опрацював рекомендовані джерела та літературу;
  - засвоїв матеріал на низькому / рецептивно-продуктивному рівні;
  - за допомогою викладача може відтворити незначну частину навчального матеріалу, засвоєного на лекції;
  - не може критично осмислити, проаналізувати матеріал, навіть, за допомогою викладача;
  - не дотримується логіки викладу, часто допускає помилки;

- не може, навіть з допомогою викладача, навести приклади, пов'язати теоретичний і практичний матеріал, встановити міжтемні/міжпредметні зв'язки;
- не може зробити рецензію, виправити помилки інших колег;
- у нього не сформовані навички участі у дискусії, не вміє обгрунтовувати свою думку.

1 бал отримує здобувач, якщо він:

- не опрацював рекомендовані джерела та літературу;
- не засвоїв матеріал, відмовляється відповідати/ не може відтворити незначну частину навчального матеріалу, навіть з допомогою викладача, однак, дотримується дисципліни, уважно слухає відповіді інших здобувачів, робить записи, задає питання іншим доповідачам, повідомлення, доповнення, намагається брати участь в обговореннях, що свідчить про наявність у нього пізнавального інтересу до навчального курсу.

Здобувач, який не з'являвся на заняття (з поважних причин, підтверджених документально), а отже, не мав поточних оцінок, має право повторно пройти поточний контроль під час консультацій. На консультаціях здобувач може відпрацювати пропущені заняття, опрацювати есе з викладачем, ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

ПІДСУМКОВИЙ (СЕМЕСТРОВИЙ) КОНТРОЛЬ

З дисципліни «Міжнародне енергетичне право» формою семестрового контролю є екзамен

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається таким чином: Оцінка за Тему 1 + Оцінка за Тему 2 + ... за всі 12 тем (максимум 50 балів) + бали за індивідуальні завдання 12 тем – 50 балів = 100 балів.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

8. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Науково-методичне забезпечення навчального процесу передбачає: державні стандарти, навчальні плани, підручники і навчальні посібники; інструктивно-методичні матеріали практичних занять; індивідуальні навчально-дослідні завдання; контрольні роботи; текстові та електронні варіанти тестів для поточного і підсумкового контролю, методичні матеріали для організації самостійної роботи здобувачів.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Шульга Є.В. Міжнародне право енергетичної безпеки: навчальний посібник. К.:НУБіП України, 2019. 232 с.
2. Ладиченко В.В. Гиренко І.В. Головка Л.О. Вітів В.А. Екологічна політика і право ЄС: Навчальний посібник. К.: Видавничий центр НУБіП України. 2019. 363 с.

Додаткова:

1. Бобров Є. А. Значення енергетичної безпеки у формуванні економічної безпеки Європейського Союзу. / Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти та газу. 2012. № 1 (31). С.163-172.
2. Шульга Є.В. Основи міжнародно-правового забезпечення енергетичної безпеки. Науковий журнал Право і суспільство. Дніпро. 2019. №4. С.337-342
3. Шульга Є.В. Особливості правового забезпечення енергетичної безпеки в Європейському Союзі. Право. Людина. Довкілля. (Вісник НУБіП України. Київ. - 2019. Vol. 10, № 4. С. 167-173
4. Шульга Є.В. Правове забезпечення енергетичної безпеки в Україні: сучасний стан та перспективи. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ 2019.
5. Євстігнєєв А.С. Екологічна безпека спеціального природокористування в Україні у контексті сталого розвитку: теоретико-правові аспекти: монографія. Київ: МПБП «Гордон», 2018. 494 с.
6. Тарнавский В. Европа дошла до второго уровня / В. Тарнавский // Сайт журналу «Енергетика України». URL: <http://www.uaenergy.com.ua/c225758200614cc9/0/e17acabd5a9e682bc22578a100438fa8>.
7. Приходько М. Причини, наслідки і шляхи протидії зміні клімату. Наукові записки. № 1, 2014. С. 35–43. Фізична географія. URL: <http://geography.tnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/008.pdf>.
8. Теліпко В.Е., Овчаренко А.С. Міжнародне публічне право: Навч. посіб. / За заг. ред. Теліпко В.Е. К. : Центр учбової літератури, 2010. 608 с.
9. Дужич Л. Забезпечення міжнародної безпеки міжнародно-правовими засобами / Л. Дужич // Актуальні проблеми міжнародних відносин. К., 2010. Вип. 88. Ч. 1. С. 114–115.
10. Івасечко О. SWOT-аналіз енергетичної безпеки України / Ольга Івасечко, Леся Дорош // Humanitarian Vision. 2016. Volume 2, number 2. P. 25–30.

10. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://portal.rada.gov.ua/> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
2. <http://www.ac-rada.gov.ua> – офіційний сайт Рахункової палати України.
3. <http://www.ccu.gov.ua> – офіційний сайт Конституційного Суду України.
4. <http://www.kmu.gov.ua/control/> – єдиний веб-портал органів виконавчої влади України.
5. <http://www.ombudsman.kiev.ua> – офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України.
6. <http://www.president.gov.ua/> – офіційне інтернет-представництво Президента України.
7. <http://www.rainbow.-gov.ua> – офіційний сайт Ради національної безпеки і оборони України.